

Inauguračné prednášky

doc. Mgr. Vladimír Biloveský, PhD.

**Úloha interpersonálnych
zručností pri nácviku
prekladateľskej kompetencie**

Názov: **Úloha interpersonálnych zručností pri nácviku
prekladateľskej kompetencie**
Autor: **doc. Mgr. Vladimír Biloveský, PhD.**
Vydavateľ: **Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre**
Formát: **A5** Počet strán: **34**
Rok vydania: **2021** Náklad: **100 ks**
Miesto vydania: **Nitra** ISBN

**Filozofická
fakulta**

2021

Úloha interpersonálnych zručností pri nácviku prekladateľskej kompetencie

Interpersonal skills in the development of translation competence

Inauguračná prednáška

doc. Mgr. Vladimír Biloveský, PhD.

Katedra anglistiky a amerikanistiky

Filozofická fakulta

Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Summary

The current dynamic and rapidly changing labour market is influenced by the constant development of new technologies, globalization, the changing nature of the economy, and changed demands on employees. In this context, university graduates are expected to be flexible, dynamic, and able to adapt effectively to new, rapidly changing conditions in the labour market, changes in individual job positions, and the changes and challenges that 21st-century society is undergoing. They are also expected to be able to work in a team, self-reflect, evaluate others they work with, and develop interpersonal skills. These circumstances force universities to respond to the situation as employers point to the disconnect between students' university training and practice. According to them, students come unprepared to a contemporary working environment, their skills and knowledge not corresponding with the needs of practice. The field of study of philology is no exception in this regard. The position of the translator (in the near future) will be different, their tasks will be more diverse, and in this context they will be required to have different competencies and skills. The translator will have to interact with other experts or participants in the translation process and will have to be a team player who is proficient in using IT. This lecture focuses on the role of interpersonal skills in the development of translation competence. The first part defines key terms: knowledge, skills and interpersonal skills; in the second one, a teaching model for specialized translation is introduced. This model also enables the monitoring of the development of interpersonal skills in the process of acquiring translation competence, while also revealing a change in the paradigm of teacher – student interaction.

Key words:

- knowledge, competences, skills, transferable skills, interpersonal skills, teamwork, CAT tools, teaching model for specialized translation, translator, translation, teacher – student interaction

Zhrnutie

Súčasný dynamický a rýchlo sa meniaci pracovný trh je ovplyvňovaný neustálym rozvojom nových technológií, globalizáciou, meniacim sa charakterom ekonomiky, zmenenými nárokmi na zamestnancov. V tejto súvislosti sa od absolventov vysokých škôl očakáva, že budú flexibilní, dynamickí, a že sa efektívne dokážu prispôbiť novým rýchlo sa meniacim podmienkam trhu práce, zmenám jednotlivých pracovných pozícií i premenám a výzvam, ktorými prechádza spoločnosť 21. storočia. Očakáva sa od nich aj tímová práca, schopnosť sebareflexie a hodnotenia ostatných, teda rozvíjanie najmä interpersonálnych zručností adeptov. Uvedené okolnosti nútia vysoké školy na danú situáciu reagovať, pretože zamestnávateľia poukazujú na odtrhnutosť vysokoškolskej prípravy študentov od praxe. Študenti podľa nich prichádzajú nepripravení, ich (ne)nadobudnuté zručnosti vysokoškolskou prípravou nekorešpondujú s potrebami praxe. To sa týka humanitne orientovaných študijných odborov, v našom prípade študijný odbor filológie, ktorý taktiež musí pružne reagovať na potreby zamestnávateľov. Postavenie prekladateľa (už v krátkej budúcnosti) bude iné, jeho úlohy budú rozmanitejšie, a v tej súvislosti sa budú od neho vyžadovať iné kompetencie a zručnosti. Prekladateľ bude musieť vstupovať do interakcií s iným odborníkmi či účastníkmi procesu prekladu, bude musieť byť tímovým hráčom, ktorý je zdatný v používaní IT. Prednáška sa zameriava na úlohu interpersonálnych zručností pri nácviku prekladateľskej kompetencie a ich rozvoj. V prvej časti sa definujú kľúčové pojmy: vedomosti, zručnosti a interpersonálne zručnosti, v druhej, na príklade modelu výučby prekladu odborných textov sa sleduje rozvoj interpersonálnych zručností v procese formovania prekladateľskej kompetencie. Špecifický model výučby prináša i zmenu paradigmy interakcie učiteľ – študent.

Kľúčové slová:

- vedomosti, kompetencie, zručnosti, prenositeľné zručnosti, interpersonálne zručnosti, tímová práca, nástroje CAT, model výučby, prekladateľ, preklad, interakcia učiteľ – študent

Obsah

Úvod	5
1 Vymedzenie pojmov	8
1.1 Vedomosti	8
1.2 Kompetencia v širšom zmysle slova	8
1.3 Zručnosti	8
1.4 Kompetencia v užšom zmysle slova	10
1.4.1 <i>Prekladateľská kompetencia z pohľadu NSP</i>	10
1.4.2 <i>Prekladateľská kompetencia z pohľadu EMT</i>	12
1.5 Kompetencie v užšom zmysle slova – prekladateľská kompetencia z pohľadu translatológie	12
2 Interpersonálne zručnosti v procese formovania prekladateľskej kompetencie	18
2.1 Model rozvoja interpersonálnych zručností	18
2.2 (Ne)výhody modelu	20
2.3 Zmena paradigmy interakcie učiteľ – študent	21
2.4 Vnímanie zmenenej paradigmy študentmi	23
Záver	26
Literatúra	28
Curriculum vitae	30
Najvýznamnejšie práce autora	33

Úvod

Súčasný dynamický a rýchlo sa meniaci pracovný trh je ovplyvňovaný neustálym rozvojom nových technológií, globalizáciou, meniacim sa charakterom ekonomiky, zmenenými nárokmi na zamestnancov. V tejto súvislosti sa od absolventov vysokých škôl očakáva, že budú flexibilní, dynamickí, že sa efektívne dokážu prispôbiť novým, rýchlo sa meniacim podmienkam trhu práce, zmenám jednotlivých pracovných pozícií i premenám a výzvam, ktorými prechádza spoločnosť 21. storočia. Očakáva sa od nich, že prispievajú k rozvoju spoločnosti svojimi technickými zručnosťami, teoretickými vedomosťami, a budú ich schopní aplikovať v praxi. Ideálni absolventi dokážu pracovať v tíme, ovládajú zásady efektívnej komunikácie, dosahujú vysokú úroveň kritického myslenia, disponujú IT zručnosťami, schopnosťou riešiť problémy, a vedia pracovať v interkultúrnom prostredí.

Uvedené okolnosti nútia vysoké školy na danú situáciu reagovať, pretože zamestnávateľia poukazujú na odtrhnutosť vysokoškolskej prípravy študentov od praxe. Študenti prichádzajú nepripravení, ich (ne)nadobudnuté zručnosti vysokoškolskou prípravou nekorešpondujú s potrebami praxe.

Nároky na absolventov univerzitného vzdelania zo strany praxe a zamestnávateľov sú celkom prirodzené a legitímne, no otázne je, do akej miery musí univerzitné vzdelávanie primárne plniť požiadavky praxe a zamestnávateľov. Podľa môjho názoru univerzitné inštitúcie musia reflektovať požiadavky praxe, v súvislosti s touto reflexiou sa však vynárajú oprávnené otázky:

- Pripraviť absolventa iba pre konkrétne odvetvie priemyslu či pre konkrétnu oblasť spoločenskej praxe?
- Pripraviť samostatne mysliaceho absolventa s adekvátnou dávkou kritického myslenia a vysokou mierou kreativity, schopného v rôznych oblastiach spoločensko-hospodárskej praxe za pomoci tímovej práce ďalej rozvíjať svoje schopnosti?
- Pripraviť absolventov tak, že sa obmedzia iba na pokrytie akýchsi základných kompetencií, ktoré si vyžaduje súčasnosť?
- Je v dnešnom rýchlo sa rozvíjajúcom svete technológií vôbec možné pripravovať vyslovene iba úzko špecializovaného absolventa podľa dikťatu praxe?

Čo je teda úlohou univerzity? Etymológia slova univerzita (univerzita z lat. universitas – všeobecnosť, celok, kolégium) nie je úplne jasná a neexistujú pre ňu ani žiadne historické doklady. Podľa Horynu¹ jedným z možných vysvetlení je,

¹ HORYNA, Břetislav. *In unum vertere? Univerzita dnes*. Aluze.cz [online]. Projev nositele Ceny rektora Masarykovy univerzity za rok 2007 přednesený na Dies Academicus

že termín univerzita vznikol slovným spojením „in unum vertere“, čo znamená zjednotiť, obrátiť do jedného; práve myšlienka jednoty, spoločenstva a vzájomnej podpory a ochrany, celistvosti vo vedách a v šírení poznania, spolužitia akademickej obce pri naplňovaní spoločného zmyslu existencie univerzít bola základnou ustanovizňou. Univerzita by v tomto zmysle mala, podľa môjho názoru, pripravovať adepta prekladateľstva komplexne vybaveného pre pracovný život, nie úzko špecializovaného, pretože sa napr. môže – a zaručene aj bude – meniť profilácia hospodárstva (a to nielen slovenského). Ako potom bude úzko špecializovaný odborník, bez schopnosti slobodne a kreatívne myslieť, schopný preorientovať sa na inú oblasť spoločensko-hospodárskej praxe a zamestnať sa? Globalizácia sa istým spôsobom vymyká z rúk, a preto je ťažké predpovedať budúcnosť a trendy rozvoja nielen spoločnosti, ale i hospodárstva. V nadväznosti na to je nemožné presne prognózovať, aké kompetencie, zručnosti a vedomosti budeme aj u absolventov študijného odboru filológia (v minulosti prekladateľstvo a tlmočníctvo) už v krátkej budúcnosti potrebovať. V dnešnom svete vidíme rôzne typy trhov s množstvom odlišných profilov a z toho vyplývajúce rôzne potreby. Nemá byť teda úlohou univerzity rozvíjať v prvom rade aj talent, kreativitu študentov, ich schopnosť komunikovať a pracovať v tíme (tímová práca sa považuje za kľúčovú kompetenciu 21. storočia), schopnosť sebareflexie a hodnotenia ostatných, teda rozvíjať najmä interpersonálne zručnosti adeptov? Nezabúdajme ani na ľudskosť, ktorú by mali univerzity rozvíjať a pestovať. Ľudskosť je humanita a humanizácia, ktoré predsa stáli pri zrode univerzít. Ukazuje sa, že rozvíjanie tvorivosti študentov v ostatnom čase ustupuje do pozadia. Nevenujeme jej dostatočnú pozornosť, pretože prax od nás žiada najmä vzdelávanie za pomoci technológií a iba v rámci technológií. Budme však úprimní a priznajme si, že technika a technológie do veľkej miery ochudobňujú ľudské bytosti o zručnosti, akými sú už spomínaná kreativita, humanita a schopnosť komunikovať, a to najmä v interkultúrnom prostredí.

Technologický rozvoj, potreby trhu a zamestnávateľov ovplyvňujú rovnakou mierou aj humanitne orientované študijné odbory, v našom prípade študijný odbor filológia, ktorý taktiež musí pružne reagovať na potreby zamestnávateľov. Postavenie prekladateľa (už v krátkej budúcnosti) bude iné, jeho úlohy budú rozmanitejšie, a v tejto súvislosti sa budú od neho vyžadovať iné kompetencie a zručnosti. Ako som už konštatoval, aj prekladateľský trh sa mení. Tento trh už nebude potrebovať prekladateľa, ktorý pracuje iba s východiskovým a cieľovým textom a pri práci používa iba slovníky a nadobudnuté vedomosti. Bude musieť vstupovať do interakcií s iným odborníkmi či účastníkmi procesu prekladu, bude musieť byť tímovým hráčom, ktorý je zdatný v používaní IT. S najväčšou

MU 14. května 2008. Dostupné na: http://aluze.cz/2008_02/11_glosa_horyna.php
Cit [04. 06. 2021].

pravdepodobnosťou, ba až istotou môžeme konštatovať, že jeho úlohou bude aj postprodukcia či posteditácia textov, ktoré vytvorí jeho ľudský či technologický kolega.

Tieto skutočnosti musí začať reflektovať aj univerzitná príprava prekladateľov. Už toľkokrát spomínaný technologický rozvoj nás núti meniť i doteraz zaužívané spôsoby transferu vedomostí v procese vzdelávania. To mení aj interakciu učiteľ a študent. Netreba zabúdať, že každý vzdelávací kontext je stále pod silným vplyvom tradícií vzdelávania, ktoré sa v danom geografickom kontexte formovali. Národné systémy vzdelávania členských štátov EÚ vychádzajú i z Európskeho kvalifikačného rámca pre celoživotné vzdelávanie (prijatý v roku 2008 a zrevidovaný v roku 2017), ktorý na Slovensku reflektuje Národný kvalifikačný rámec. Na Slovensku vznikla Národná sústava povolání (NSP), ktorú definuje Zákon č. 5/2004 – Z. z. o službách zamestnanosti ako celoštátny, jednotný informačný systém opisu štandardných nárokov trhu práce na jednotlivé pracovné miesta. NSP určuje požiadavky na odborné zručnosti a praktické skúsenosti, potrebné na vykonávanie pracovných činností na trhu práce. Jej centrom je Register zamestnaní, vytvorený z národných štandardov zamestnaní, ktorý opisuje požiadavky zamestnávateľov, kladené na kvalifikovaný výkon zamestnaní (https://www.sustavapovolani.sk/o_portali). Požiadavky na systém manažérstva kvality v prekladateľských službách zas špecifikuje Medzinárodná norma ISO 17100. Priority Európskej únie pre vysokoškolskú prípravu prekladateľov definuje European Master's in Translation, ktorý by mal adeptom takeého vzdelávania umožniť lepšie sa uplatniť na pracovnom trhu.

1 Vymedzenie pojmov

Pre ďalšie úvahy je nutné vymedziť pojmy, o ktorých sa budeme v prednáške zmieňovať.

Európsky kvalifikačný rámec (EKR) (European Commission, 2008) za výsledky vzdelávania považuje vedomosti, kompetencie a zručnosti. Pojmy kompetencia (z lat. *competencia*) a zručnosť sú v slovenskej i inonárodnej literatúre často zadefinované difúzne, niektorí ich považujú za synonymá, a preto sa pokúsime sformulovať ich definíciu pre potreby prednášky.

1.1 Vedomosti

Vedomosti (v angl. jazyku *knowledge*) Európska komisia definuje ako výsledok osvojenia teoretických alebo faktických informácií prostredníctvom učenia (European Commission, 2008). Podľa Kliemeho et al. (2004, zdroj Cedefop, 2006) sa vedomosti na vyššej úrovni rozvíjajú do zručností. Vedomosti teda možno považovať za východisko pre rozvoj zručností, pričom zručnosti sú praktickým výsledkom učenia sa (European Commission, 2011). Podľa môjho názoru sú vedomosti výsledkom vedomého i nevedomého učenia sa a zároveň aj východiskom pre ďalší rozvoj jednotlivca v mnohých smeroch.

1.2 Kompetencia v širšom zmysle slova

Kompetencia (v angl. jazyku *competence*) sa definuje ako „preukázané schopnosti aplikovať vedomosti, zručnosti a osobné, sociálne a/alebo metodologické schopnosti v pracovných alebo študijných situáciách, v rámci profesijného a osobného rozvoja“ (European Commission, 2008, s. 13). V kontexte EKR je kompetencia spájaná so zodpovednosťou a samostatnosťou. Túto definíciu spravidla chápeme v širšom zmysle slova, preto sa budem zaoberať aj definíciou prekladateľskej kompetencie, ktorú v tomto kontexte považujem za definíciu v užšom zmysle slova – teda ako špecifickú.

V súčasnosti sa zdôrazňuje rozdelenie kompetencií na prierezové/prenositelné/kľúčové, t. j. tie, ktoré sa neviažu na určitý študijný odbor alebo povolanie, ale sú univerzálne aplikovateľné na rôzne povolania. V takomto duchu člení kompetencie i NSP Slovenskej republiky. NSP kompetencie člení na všeobecné spôsobilosti, odborné vedomosti a odborné zručnosti.

1.3 Zručnosti

Zručnosti rozdeľujeme na mäkké (*soft skills*), ktoré sa označujú aj ako interpersonálne, a tvrdé (*hard skills*). Podľa niektorých autorov (napr. Nehyba & Kolář, 2010) sú mäkké zručnosti súčasťou emočnej inteligencie, iní ich považujú za kognitívne a praktické, definujú ich ako schopnosť aplikovať vedomosti pri plnení úloh a riešení problémov (European Commission, 2008). Podľa Mühlei-

sena (Mühleisen & Oberhuber, 2008) sa s týmito zručnosťami rodíme a v priebehu života ich môžeme zdokonaľovať a rozvíjať. Sú nemerateľné, ale charakteristické pre každého jednotlivca.

Zovšeobecňujúco by sme mohli povedať, že mäkké zručnosti súvisia so schopnosťou komunikovať, spoločne pracovať, riešiť konflikty, organizovať, rozhodovať a pod. Sú doplnkom k odborným, teda k tvrdým zručnostiam.

V poslednom období sa hovorí aj o tzv. prenositeľných zručnostiach (transferable skills). Sú to zručnosti prenositeľné v rámci špecifických povolání, niektoré medzi špecifickými sektormi, iné v rámci ekonomiky ako takej. Transverzálne, resp. prierezové zručnosti (transversal skills) alebo aj generické, resp. všeobecné zručnosti (generic skills), sú vyššou (pod)kategóriou prenositeľných zručností a zahŕňajú generické, tzv. mäkké zručnosti (generic soft skills), ako aj generické tzv. tvrdé zručnosti (generic hard skills). Tieto zručnosti sú prenositeľné medzi mnohými sektormi a povolaniami (väčšinou) v rámci ekonomiky – t. j. sú nezávislé od kontextu (European Commission, 2011). Sú dôležité pri širšej uplatniteľnosti ľudí na trhu práce. Pre zamestnateľnosť sú však dôležité špecifické zručnosti, pričom transverzálne generické zručnosti podporujú zamestnateľnosť (European Commission, 2011). Na celosvetovom trhu práce sú tzv. tvrdé zručnosti považované za technické a administratívne zručnosti súvisiace so sektorom, v ktorom organizácia pôsobí, alebo priamo s povolaním. Spravidla sú ľahko pozorovateľné a merateľné, človek ich nadobúda prirodzene, získava nové zručnosti a nie je potrebné ho odúčať od už naučeného. Možno teda hovoriť o odborných, resp. profesionálnych zručnostiach. Na druhej strane, tzv. mäkké zručnosti sú zručnosti potrebné aj v bežnom živote (nielen v rámci sveta práce) a sú ťažšie merateľné a pozorovateľné (European Commission, 2011).

Zoznam mäkkých zručností (aj ich pomenovanie) sa mení v závislosti od ich autorov – napr. nemecká autorská dvojica Gabriele Peters-Kühlingerová a Friedel John² uvádza takýto zoznam: komunikačné zručnosti, zdravé sebedovetie a empatia, schopnosť tímovej spolupráce, schopnosť prijímať kritiku a účinne kritizovať, analytické myslenie, dôveryhodnosť, disciplína, sebaovládanie, zvedavosť, schopnosť zvládať konflikty, schopnosť presadiť sa.

Mäkké zručnosti sú dnes v centre pozornosti poradenských inštitúcií, ktoré pomáhajú firmám prostredníctvom tréningov (často ušitých na mieru jednotlivých firiem) rozvíjať komunikačné zručnosti ich zamestnancov, trénujú ich v oblasti vedenia tímov a koučingu, eliminovania konfliktov, zvládania stresových situácií i rozvoja emocionálnej inteligencie, ale i personálnych agentúr, ktoré

² Gabriele Peters-Kühlinger – Friedel John: *Soft Skills*. Freiburg : Haufe-Lexware, GmbH. 3. Edition. 2007, 128 s. ISBN 978-3-648-09690-1. Pri spracovaní textu som vychádzal z českého vydania tejto publikácie *Komunikační a jiné „měkké“ dovednosti... Z nem. orig. prel. Václav Kučera. Praha, Grada Publishing, 2007*).

realizujú výberové konania na obsadzovanie miest. Počas výberových konaní sledujú, testujú i mäkké zručnosti uchádzačov. Úroveň spracovania služieb jednotlivých vyššie uvedených inštitúcií je rôzna. Mňa zaujal spôsob spracovania mäkkých zručností poradenskej firmy ANTEA CONSULTING, s. r. o., na jej webovej stránke, pretože korešpondujú s mojimi predstavami mäkkých zručností, ktorými by mal prekladateľ disponovať.

Poradenská firma ANTEA CONSULTING, s. r. o., uvádza týchto top desať mäkkých zručností: komunikačné a prezentačné schopnosti, tímová práca, zvládanie stresu, time manažment, zvládanie konfliktov, flexibilita a proaktivita, pozitívne myslenie a pozitívny prístup, zodpovednosť, sebamotivácia, asertivita.

1.4 Kompetencia v užšom zmysle slova

1.4.1 Prekladateľská kompetencia z pohľadu NSP

Podľa NSP zamestnanie *prekladateľ cudzích jazykov* sa nachádza v oblasti zamestnania remeslá a ostatné služby. Bolo pomerne zložité nájsť ho v NSP, pretože som predpokladal jeho zaradenie v rámci iných oblastí zamestnaní. Okrem prekladateľa cudzích jazykov v danej oblasti nachádzame i *tlmočníka cudzích jazykov a riadiaceho pracovníka (manažéra) v oblasti prekladateľstva, tlmočníctva*. Zaradenie povolania prekladateľ/tlmočník do oblasti remeslá a osobné služby (https://www.sustavapovolani.sk/register_zamestnani) je diskutabilné. Vzhľadom na to, aké ďalšie profesie sú v danej oblasti zaradené, sa tomu ani netreba čudovať. Nachádzame tam napríklad zamestnania ako medovníkár, kamenár, kaderník, korytár, vodič taxislužby, kominár, pedikér a mnoho ďalších bežných i menej zvyčajných zamestnaní (ako napríklad balzamovač ľudských tiel). NSP uvádza aj alternatívne názvy pre prekladateľa cudzích jazykov: pracovník odborných prekladov, externý prekladateľ, pracovník poskytujúci prekladateľské služby, prekladateľ úradných dokumentov a anglickú mutáciu translator. NSP ďalej uvádza, že na výkon činnosti prekladateľa sa požaduje vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa (magisterské; podmienkou prevádzkovania živnosti je splnenie podmienky odbornej spôsobilosti, a to nasledovným spôsobom: a) diplomom o ukončení štúdiu príslušných jazykov na vysokej škole, alebo b) vysvedčením o štátnej jazykovej skúške, c) preukázaním aspoň desaťročného pobytu v štáte s úradným jazykom, z ktorého sa má prekladať. My zameriame pozornosť na univerzitné vzdelávanie filológov/prekladateľov.

Podľa NSP má mať prekladateľ tieto kompetencie: všeobecné kľúčové³, špecifické kľúčové⁴, odborné vedomosti⁵ a odborné zručnosti⁶. V prvom rade je

- ³ Všeobecné kľúčové kompetencie: komunikačné kompetencie – štátny/materinský jazyk, matematická gramotnosť, mediálna gramotnosť, ekonomická a finančná gramotnosť, technická gramotnosť, sociálne kompetencie, schopnosť učiť sa, komunikačné kompetencie – cudzí jazyk, digitálna gramotnosť, environmentálna gramotnosť, občianske kompetencie, zdravotná gramotnosť, osobnostné a emocionálne kompetencie.
- ⁴ Špecifické kľúčové kompetencie: organizovanie a plánovanie práce, schopnosť prijímať rozhodnutia a nieť zodpovednosť, analytické myslenie, strategické a koncepcné myslenie, tvorivosť (kreativita), vodcovské schopnosti, podnikavosť, kritické myslenie, talent.
- ⁵ Odborné vedomosti: kultúra vybranej krajiny, svetový jazyk, systémy automatizácie procesov v prekladateľstve a tlmočníctve, sémantika, právne predpisy a základné pojmy v oblasti zaobchádzania s osobnými informáciami, prístupy a možnosti uplatňovania IoT – Internet vecí/priemyselný internet, úradná a obchodná korešpondencia v cudzom jazyku, nové trendy digitalizácie a softverizácie a možnosti ich uplatnenia v osobných službách, geografia vybranej krajiny, metódy a techniky prekladania textov (špecifikácia: prekladateľ musí poznať prekladateľské techniky, spôsoby a prístupy jednotlivých typov prekladov, aby dosiahol čo najlepší a najadekvátnejší preklad zo zdrojového do cieľového jazyka), lingvistika, štylistika, právne predpisy a základné pojmy v oblasti BOZP, náležitosti úradnej a obchodnej korešpondencie, možnosti využitia a uplatnenia dátovej analytiky (Big Data) v rámci osobných služieb.
- ⁶ Odborné zručnosti: rešpektovanie pravidiel ochrany osobných údajov v súlade s platnou legislatívou, ovládanie základných znalostí z predpisov na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ochrany verejného zdravia a požiarnej ochrany; zásad bezpečnej práce a ochrany zdravia pri práci, zásad bezpečného správania na pracovisku a bezpečných pracovných postupov, stanovovanie opatrení smerujúcich k odstraňovaniu zistených rizík BOZP a hygieny práce, analýza konkrétnych jazykových situácií, analýza vzťahu jazyka a spoločnosti, syntéza získaných poznatkov z jazykových analýz, využívanie aplikačných a inovatívnych prístupov pri uplatňovaní IoT – Internet vecí/priemyselný internet, získavanie informácií k spracováanej problematike pri preklade, spracovávanie, resp. vybavovanie korešpondencie a jej evidencia, využívanie vhodných metód a techník pri prekladoch textov (špecifikácia: prekladateľ musí vedieť zvoliť správne prekladateľské techniky, spôsoby, prístupy k jednotlivým typom prekladov, aby dosiahol čo najlepší a najadekvátnejší preklad zo zdrojového do cieľového jazyka), vykonávanie jazykových a grafických korektúr, vykonávanie jazykových a štylistických úprav predložených textov vrátane záverečnej redakcie textov, usporadúvanie textov rukopisov podľa pokynov, vrátane úpravy a zjednocovania terminológie, vyhotovovanie písomných prekladov odborných textov vyžadujúcich znalosť odbornej terminológie, preklady textov z/do cudzích jazykov, upravovanie textov na titulkovanie umeleckého cudzojazyčného diela vrátane prekladov, uplatňovanie systémov automatizácie v prekladateľstve a tlmočníctve,

dôležité polemizovať o zaradení prekladateľa do oblasti zamestnania remeslá a ostatné služby. Z tohto dôvodu uvádzame aj rozsiahlu škálu všeobecných a špecifických kompetencií, odborných vedomostí a interpersonálnych zručností, ktorými musí dnešný prekladateľ disponovať. Patrí sem aj znalosť právnych predpisov, technické kompetencie a organizačné schopnosti, a pochopiteľne, základnou podmienkou jeho úspešnosti je predovšetkým dôkladná lingvistická príprava a široká sieť interkultúrnych kompetencií.

1.4.2 Prekladateľská kompetencia z pohľadu EMT

Podľa štandardov EMT⁷ (European Master's in Translation) sa od prekladateľa vyžaduje, aby disponoval nasledujúcimi kompetenciami:

- kompetencia poskytovania prekladateľských služieb,
- jazyková kompetencia,
- interkultúrna kompetencia,
- kompetencia získavania informácií,
- technologická kompetencia,
- tematická kompetencia.

1.5 Kompetencie v užšom zmysle slova – prekladateľská kompetencia z pohľadu translatológie

Hlavným subjektom v celom procese prekladu je prekladateľ, teda otázka prekladateľskej kompetencie úzko súvisí práve s ním (Gromová, 2003). Prekladateľské kompetencie ponúkajú pohľad na prekladateľa, na preklad ako produkt i na jeho kvalitu a napokon na preklad ako proces. Zároveň dávajú možnosť zovšeobecňovať, a tak rozvíjať myslenie o preklade. Súčasne sú dôležitým inštrumentárium v procese prípravy adeptov prekladateľského povolania, teda sú dôležité pre didaktiku prekladu. Za prvý pokus definovať prekladateľské kompetencie môžeme pokladať prácu francúzskeho humanistu, aktívneho prekladateľa, spisovateľa a filológa É. Doleta, považovaného za zakladateľa uvažovania o preklade (1509 – 1546), ktorý v diele *La manière de bien traduire*

využívanie trendov digitalizácie a softverizácie pri práci, využívanie dátovej analytiky (Big Data) v osobných službách, koordinácia autorov pri prekladoch z/do cudzieho jazyka a jazykových korektúrach textov.

⁷ EMT projekt vznikol v roku 2006 a predstavuje spoločný projekt: Directorate-General for Translation (DGT) a Európsku komisiu na jednej strane a univerzity z rôznych európskych krajín na druhej strane. Hlavným cieľom EMT je v súvislosti s prioritami Európskej únie pre vysokoškolské vzdelávanie skvalitniť prípravu prekladateľov a vytvoriť lepšie predpoklady pre uplatnenie sa na pracovnom trhu. EMT je značka kvality udeľovaná Európskou komisiou univerzitám, ktorých magisterské študijné programy v rámci študijného odboru prekladateľstvo a tlmočníctvo spĺnia prísne požiadavky a štandardy na tvorbu uvedených programov.

d'une langue en autre (1540) (AJ: How to Translate Well from one Language into Another / SJ: Ako správne prekladať z jedného jazyka do druhého) určil päť zásad, a tie odporúča prekladateľom, aby ich preklad neznel neprirodzene a strojene.⁸ E. Nida (1914 – 2011), jeden zo zakladateľov modernej translatológie, považuje uvedené zásady za prvú teóriu prekladu (Nida, 1964).

Od 70. rokov 20. storočia sa potom začína meniť paradigma chápania prekladateľskej kompetencie. Posúva sa od lingvistického ku skôr funkcionalistickému chápaniu. Tento posun bol podmienený nielen translatologickým výskumom a rozvojom prekladateľského trhu, ale aj rozvojom prekladateľského priemyslu. Translatologický výskum, prekladateľský trh i priemysel poukázali na to, že sa prekladateľ pohybuje v multidisciplinárnych oblastiach, mal by plniť úlohu interkultúrneho mediátora, editora, redaktora, experta na lokalizáciu, a teda potrebuje i ďalšie zručnosti a vedomosti: napr. poznanie problematiky, ktorú prekladá, analytické zručnosti, schopnosť interakcie medzi účastníkmi, ktorí vstupujú do procesu prekladu, ako aj zručnosť pri práci s IT technológiami. Takéto vnímanie novej paradigmy prekladateľskej kompetencie viedlo k spresneniu a doplneniu formulácií o prekladateľských kompetenciách. Väčšina autorov formulovala prekladateľskú kompetenciu ako strešnú, ktorá sa vnútorne člení na subkompetencie. Väčšina z nich sa vo formulácii jednotlivých subkom-

⁸ Prekladateľské zásady podľa E. Doleta:

1. Prekladateľ musí v prvom rade dokonale pochopiť zmysel a tému autora, ktorého prekladá. Ak sa mu to podarí, bude aj jeho preklad jasný. Inak sa môže stať, že hoci pochopí autora, ktorého prekladá, nie je zložitý, preklad môže dopadnúť presne naopak – autor sa stane náročným a nečitateľným.
2. Prekladateľ musí výborne poznať jazyk originálu i prekladu. Len tak žiaden z jazykov nepoškvrní, ani mu neuberie na grandióznosti. Treba vedieť, že každý jazyk je čímisi príznačný. Metaforý, idiómy, nuansy – ak ich prekladateľ ignoruje, ohrozuje autora aj samotný jazyk, pretože nevyjadruje dôstojnosť, ani bohatstvo oboch jazykov, s ktorými pracuje.
3. Vyhýbať sa doslovnému prekladu. Ak tak prekladateľ robí, demonštruje tým vlastnú nevedomosť a nedostatok dôvtipu. Prekladať riadok po riadku alebo verš za veršom často znamená meniť zmysel, ktorý do textu autor vložil. Prekladateľ tým len dokazuje neznalosť. Netreba byť otrokom originálu, ale usilovať sa o voľnejší, avšak zmysluplný preklad.
4. Prekladateľ má používať každodenný jazyk, vyhýbať sa zriedkavým výrazom a neologizmom. Občas môže použiť slovo, ktoré sa celkom bežne nepoužíva, ale ozať len v zriedkavom prípade.
5. Posledná rada je zásadná a jej nedodržaním sa celý preklad javí ako ťažkopádny. Prekladateľ má komponovať text tak, aby textová eufónia lahodila nielen duši, ale i ušiam.

Uvedené zásady s najväčšou pravdepodobnosťou inšpirovali aj ďalších translatológov.

petencií obsahovo zhoduje, no pomenúva ich iným spôsobom. Prekladateľská kompetencia podľa A. Neuberta pozostáva z piatich subkompetencií: jazykovej, textovej, tematickej, kultúrnej a prevodovej (strategickej). Zhoda a harmónia týchto subkompetencií odlišuje preklad od iných oblastí komunikácie (Neubert, 2000).

R. Bell (1991) poníma prekladateľskú kompetenciu v najširšom kontexte: je to poznanie cieľového jazyka, vedomosti o type textu, poznanie východiskového textu, poznanie témy, problematiky textu prekladu, kontraaktívne znalosti, komunikatívne kompetencie, v ktorých sa prejaví i schopnosť dekódovať a kódovať (berúc do úvahy gramatiku, sociolingvistiku a diskurz)⁹ (Bell, 1991).

PACTE¹⁰ rozlišuje šesť subkompetencií prekladateľskej kompetencie:

1. bilíngválna subkompetencia – schopnosť komunikovať v dvoch jazykoch, komunikačné, pragmatické, sociolingvistické, textové, gramatické a lexikálne znalosti;
2. extralingvistická subkompetencia – všeobecný prehľad, odborné znalosti určitej oblasti;
3. inštrumentálno-profesijná subkompetencia – poznanie trhu, orientácia sa na trhu, cenotvorba;
4. psychofyzická subkompetencia – schopnosť využívať všetky druhy psychomotorických, kognitívnych a postojových zdrojov vrátane psychomotorických zručností čítať a písať; kognitívne zručnosti (napr. pamäť, rozsah pozornosti, tvorivosť a logické uvažovanie); psychologické postoje (napr. zvedavosť, vytrvalosť, prísnosť, kritické myslenie a sebavedomie);
5. subkompetencia transferu – schopnosť prenosu východiskového (ST = východiskový text) do cieľového textu TT (target text = cieľový text), t. j. porozumieť ST a preformulovať ho do TT, brať do úvahy recipienta a funkciu prekladu, ktorý bude plniť v cieľovom prostredí;
6. strategická subkompetencia (ide o všetky postupy – vedomé či nevedomé, verbálne, neverbálne, používané prekladateľom pri riešení problémov, ktoré sa objavujú v procese prekladu.)

⁹ Bell describes translator competence as a huge summation: target-language knowledge, text-type knowledge, source-text knowledge, subject area knowledge, contrastive knowledge, then decoding and encoding skills summarized as communicative competence (covering grammar, sociolinguistics and discourse).

¹⁰ Výskumná skupina PACTE (Procés d'Adquisició de la Competència Traductora i Avaluació) bola založená v roku 1997 na Univerzite v Barcelone.

Takto obšírne formulované definície prekladateľskej kompetencie kritizoval A. Pym. Navrhol minimalistický model prekladateľskej kompetencie, ktorú definuje takto:

- „schopnosť vytvoriť sériu viacerých životaschopných cieľových textov (TT₁, TT₂ ...) konkrétneho východiskového textu,
- s istotou a rýchlo byť schopný vybrať iba jeden životaschopný cieľový text z celej série cieľových textov“ (Pym 2003, s. 489).¹¹

Ďalej uvádza, že podľa neho tieto dve zručnosti vytvárajú špecifickú prekladateľskú kompetenciu; ich spojenie sa netýka ničoho iného, iba prekladu. Podozýva, že samozrejmosťou je, že prekladatelia musia ovládať gramatiku, rétoriku, terminológiu, ďalej to, že musia mať počítačové zručnosti, ovládať prácu s internetom, mať všeobecný prehľad, byť schopní spolupracovať v tíme, ale aj ovládať stratégie, ako dosiahnuť želané a objektívne finančné ohodnotenie.

Okrem toho si prekladatelia musia uvedomiť, že prekladateľská prax nie je ani striktné jazyková, ani výlučne komerčná. Je to proces tvorby a výberu, proces riešenia problémov, ktorý sa pravidelne objavuje (Pym 2003, s. 489).¹² Pym podotýka, že jeho koncepciu prekladateľskej kompetencie by bolo žiaduce zapracovať do procesu prípravy budúcich prekladateľov.

Problematika kompetencií prekladateľa pomerne často rezonovala i rezonuje v prácach slovenských a českých translatologických klasikov (J. Levý, F. Miko, A. Popovič), ale i súčasných slovenských translatológov (M. Andričík, E. Gromová, A. Huťková, A. Koželová, D. Múglová, J. Rakšányiová, J. Taraba). Ich vnímanie a akcentácia niektorých kompetencií môže závisieť od typu textu či média, prostredníctvom ktorého sa prezentuje preklad. V roku 2003 bola tejto problematike venovaná aj Letná škola prekladu s podnázvom *Kvalita prekladu a prekladateľské kompetencie* (25. ročník).

V česko-slovenskom myslení o preklade nachádzame viacero termínov na pomenovanie *kompetencie*, prostredníctvom ktorej sa realizuje preklad: skúsenostný komplex prekladateľa (A. Popovič), požiadavka na prekladate-

¹¹ The ability to generate a series of more than one viable target text (TT₁ TT₂ ...) for a pertinent source text (ST). The ability to select only one viable TT from this series and with justified confidence.

¹² We propose that, together, these two skills from a specifically translational competence; their union concerns translation and nothing but translation. There can be no doubt that translators need to know a fair amount of grammar, rhetoric, terminology, computer skills, Internet savvy, world knowledge, teamwork cooperation, strategies for getting paid correctly, and, the rest, but not specifically translational part of their practice is strictly neither linguistic nor solely commercial. It is a process of generation and selection, a problem solving process that often occurs with apparent automatism.

ľa (J. Levý), kompetencia prekladateľa (E. Gromová, A. Huťková, D. Múglová, J. Rakšányiová), osobnostné predpoklady (M. Andričík), trojjediná kompetencia (J. Taraba) atď.

Túto terminologickú rôznorodosť považujem za prejav vývoja uvažovania o preklade na Slovensku za posledné tri desaťročia. Mnohé definície si neprotirečia, ale naopak, dopĺňajú sa.

Súhlasím s inonárodnými i československými translatológmi, ktorí vnímajú prekladateľskú kompetenciu ako strešný pojem/celostný pojem, v rámci ktorého môžeme hovoriť o parciálnych kompetenciách či subkompetenciách. Preto sa stotožňujem s E. Gromovou, keďže vníma prekladateľskú kompetenciu ako komplexný fenomén, ktorý berie do úvahy všetky zložky prítomné v komunikácii a zdôrazňované v teórii komunikácie. Vo svojom chápaní prekladateľskej kompetencie vychádza z teoretických východísk inonárodných translatológov, ako sú A. Neubert (1990), R. Bell (1991), W. Wills (1982), D. C. Király (1995), ako aj z poznatkov slovenskej prekladovej školy budovanej na semioticko-komunikačnom teoretickom modeli, zdôrazňujúcom okrem jazykovej kompetencie i kompetenciu štylistickú, sociokultúrnu, a tiež na skúsenostnom komplexe prekladateľa (Gromová, s. 60). Takto strešne zadefinovanú kompetenciu E. Gromová a D. Múglová vnútorne členia na subkompetencie: lingvistickú, sociolingvistickú, diskurzívnu, interkultúrnu a strategickú (ibid. s. 61). Toto vnútorne členenie sa zrejme nedá považovať za statické a nemenné, pretože sa môže, ba i musí, meniť v závislosti od stavu translatologického poznania i aktuálnych požiadaviek kladených na prekladateľa zo strany prekladateľskej praxe i zamestnávateľov. Ani samotná Gromová ich nepovažuje za statické, pretože diapazón kompetencií rozširuje o technickú kompetenciu,¹³ ktorá síce priamo nesúvisí s prekladom, ale zvýhodňuje prekladateľa na trhu práce. J. Rakšányiová (2005) tieto subkompetencie rozširuje ešte o pragmatickú a diskurzívnu.

Gromovej definícia je blízka môjmu translatologickému uvažovaniu a vy zdvihujem, že primárne vychádza z bohatej slovenskej translatologickej tradície a slovenského myslenia o preklade, a tiež to, že o translatologickej kompetencii uvažuje v súvislosti s didaktikou prekladu.

Prešovská translatologička A. Koželová uvádza: „Prekladateľské kompetencie, podľa nášho názoru, predstavujú súbor znalostí, zručností a schopností prekladateľa, ktoré potrebuje pri realizácii prekladu. Tento súbor má jednak kognitívny charakter, jednak procesný charakter. Kognitívna zložka kompeten-

¹³ „Technická kompetencia je spojená s ovládaním počítača, vyhľadávaním informácií prostredníctvom internetu, elektronickou komunikáciou so zadávateľom prekladu, technickou úpravou textu podľa predstáv zadávateľa, edičnou úpravou textov či využívaním pamäťových softvérov (napr. TRADOS) a jazykových počítačových korpusov“ (Gromová, 2009, s. 60).

cíí má povahu poznávania a procesná zložka kompetencií sa upriamuje na postupne na seba nadväzujúce a vnútorne vzájomne spojené postupy, uplatňované pri prekladaní. Konkrétne prekladateľské kompetencie, ktoré považujeme za potrebné pri zvládnutí prekladového procesu, sú: jazyková, interpretačná, rešeršná a verifikačná, kultúrna, strategická, technická, trhová a (meta)kritická“ (Koželová, 2018, s. 133).

Definíciu citujem preto, lebo v nej autorka na základe detailnej analýzy domácej translatologickej tradície rozširuje definíciu E. Gromovej o kompetenciu trhovú a (meta)kritickú. „Trhová kompetencia uľahčuje prekladateľovi presadiť sa na prekladateľskom trhu. Jej rozvíjanie zvyšuje prekladateľovu konkurencieschopnosť aj schopnosť vypracovať konkrétne prekladateľské zadanie za konkrétne dohodnutých podmienok. (Meta)kritická kompetencia predstavuje schopnosť prekladateľa realizovať kritiku prekladu textu preloženého iným prekladateľom, ako aj jeho schopnosť pochopiť, akceptovať alebo fundovane odmietnuť hodnotenie vlastného či cudzieho prekladu, ku ktorému kritika vyjadřila svoje stanovisko. Patrí sem aj schopnosť prekladateľa korigovať vlastný preklad“ (Koželová, 2018, s. 134 – 135).

Stotožňujem sa s citovanou definíciou prekladateľskej kompetencie Koželovej najmä preto, lebo poukazuje na to, že definícia prekladateľskej kompetencie nemôže byť statická a raz navždy daná. Nutnosť jej redefinovania či rozširovania sa permanentne objavuje a určite sa bude prejavovať aj v budúcnosti. Či to bude krátka alebo vzdialená budúcnosť, to bude závisieť od rozvoja prekladateľského trhu, od meniacich sa úloh a funkcií prekladateľa, od premien poslania prekladateľa, rozvoja nástrojov CAT, ale i ďalších faktorov, ktoré dnes ešte nepoznáme a ani ich nedokážeme predikovať.

2 Interpersonálne zručnosti v procese formovania prekladateľskej kompetencie

2.1 Model rozvoja interpersonálnych zručností

Z uvedeného vyplýva, že obsah i organizácia vyučovacieho procesu v študijnom odbore filológia (v minulosti prekladateľstvo a tlmočníctvo) by mal byť definovaný tak, aby dokázal reflektovať základnú prekladateľskú kompetenciu, ale i požiadavky prekladateľského trhu, ako aj trhu práce ako takého, a tak vytvoriť absolventom odboru filológia čo najväčšie predpoklady uplatniť sa.

Spolu so Zuzanou Angelovičovou (Kraviarovou), mojou, dnes už úspešnou absolventkou doktorandského štúdia v študijnom odbore prekladateľstvo a tlmočníctvo, sme hľadali taký model výučby odborného prekladu, ktorý by nám umožnil paralelne rozvíjať prekladateľskú kompetenciu a technickú subkompetenciu používania nástrojov CAT, zároveň by reflektoval požiadavky praxe a modeloval reálnu prekladateľskú prax vo vyučovacom procese. Až neskôr som sa začal postupne utvrdzovať, že využívanie tohto modelu vo vyučovacom procese (okrem uvedených výhod) nám umožňuje rozvíjať aj mäkké zručnosti, dôležité pre tímovú prácu, ktorá je považovaná za kľúčovú kompetenciu 21. storočia. Uvedomil som si aj zmenenú paradigmu interakcie učiteľ – študent. Preto som sa začal cielene venovať rozvoju mäkkých zručností pri výučbe prekladu odborného prekladu, ako aj skúmaniu zmenenej interakcie učiteľ – študent.

Zameriavame sa na rozvoj nasledujúcich mäkkých zručností:

- komunikácia,
- tímová spolupráca,
- schopnosť riešiť konflikty,
- hodnotenie členov tímu,
- prijatie hodnotenia, kritiky,
- zdôvodnenie hodnotenia,
- analytické myslenie,
- kritické myslenie,
- rozhodovanie a organizácia,
- zdravé sebavedomie,
- empatia,
- disciplína,
- sebaovládanie,
- zvedavosť, schopnosť presadiť sa.

Náš model je zameraný na preklad neumeleckých textov (termín neumelecké texty uvádzam preto, lebo je širší ako pojem odborný preklad), pretože v súčasnej prekladovej produkcii prevládajú takéto texty. „Podľa prieskumu z roku

2015 sa až 70,3 % praktizujúcich prekladateľov na Slovensku venuje výhradne odbornému prekladu“ (Djovčoš – Šveda, 2017, s. 76). I napriek oveľa väčšej produkcii prekladu odborných textov nie je možné sa na univerzitách obmedziť iba na preklad odborných textov, ale je nutné vzdelávať študentov i v oblasti umeleckého prekladu. Na rozvoji tohto modelu sa v súčasnosti so mnou podieľajú i ďalší moji úspešní absolventi doktorandského štúdia v študijnom odbore prekladateľstvo a tlmočníctvo M. Bachledová a M. Laš. Model nepovažujeme za ustálený a statický, pretože prekladateľský trh sa neustále mení, podobne aj každý z vyučujúcich je iný a pri výučbe odlišným spôsobom akcentuje jednotlivé zručnosti a venuje ich rozvoju pozornosť v rozličnej miere.

Model aplikujeme na seminároch prekladu odborných textov, ktoré študenti absolvujú v prvom a druhom ročníku magisterského stupňa štúdia. Predmet je rozdelený do dvoch semestrov¹⁴: Odborný preklad 1 a Odborný preklad 2. V ďalšej časti prednášky sa budeme detailne venovať problematike odborného prekladu (neumeleckého) v rámci predmetu Odborný preklad 2, pretože práve v rámci tejto disciplíny rozvíjame mäkké zručnosti.

Organizácia seminárov na predmete Odborný preklad 2 je odlišná od klasických seminárov. Študenti pracujú v režime prekladateľskej agentúry a podľa jej pravidiel, pracujú na prekladových projektoch, jeden prekladový projekt je jeden text. V priebehu jedného semestra (na UMB trvá 13 týždňov) stihneme realizovať tri až štyri prekladateľské projekty. Závisí to od dĺžky textu na preklad. Študentov zaradíme do pracovných pozícií v prekladateľskom tíme: projektový manažér (PM), terminológovia, prekladatelia, editori, korektor. Projektový manažér (PM) vypracuje časový plán, v ktorom zohľadňuje časovú náročnosť pre jednotlivé zložky tímu na preklad. Následne oboznámi vyučujúceho s časovým plánom. Rozdeľuje text na preklad a koordinuje jednotlivé činnosti procesu prekladu, ako aj jednotlivé pracovné pozície. Dôležitú zložku v reťazci predstavujú terminológovia, ktorí si naštudujú celý východiskový text, vypracujú intra- a extratextovú analýzu, pripravia glosár termínov v Exceli a vyhľadajú už publikované paralelné texty v slovenčine. Počas celého trvania projektu sú ostatným členom prekladateľského tímu k dispozícii na konzultácie. Po terminológoch sa svojej úlohy ujímajú prekladatelia. Tí si naštudujú intra- a extratextovú analýzu,

¹⁴ Odborný preklad 1 je koncipovaný nasledovne: študenti sa oboznamujú s pojmom a špecifikami odborného textu, typológiou odborných textov, terminológiou a porovnaním slovenskej a inonárodnej terminológie. Súčasťou kurikula sú aj špecifiká odborného prekladu, jeho história a vývoj na Slovensku, študenti na konkrétnych odborných textoch, ktoré prekladajú, využívajú inštrumentárium intra- a extratextovej analýzy textu podľa Ch. Nordovej (s ktorým sa oboznámili už v bakalárskom stupni štúdia), učia sa vyhľadávať si terminológiu a overovať ju. Učia sa anticipovať prekladateľské problémy pri preklade odborných textov, pracovať s nástrojmi CAT.

importujú glosár od terminológov do MemoQ a preložia text. Preložený text exportujú ako bilingválny súbor (originál i preklad) a posielajú ho projektovému manažérovi. PM následne tento bilingválny súbor zasiela editorom, ktorí si importujú bilingválny súbor, porovnávajú preklad s originálom, text opravujú a ukladajú zmeny. Opravený text následne pošlú PM, ktorý vyexportuje texty do Wordu, spojí ich do jedného dokumentu a ten následne pošle korektorovi. Korektor prejde celý dokument, opraví prípadné gramatické a štylistické chyby a formátovanie. Ak nájde závažné chyby, ktoré korektúrou nemožno opraviť a vyžadujú si napr. preklad časti textu nanovo, pošle text PM so žiadosťou o prepracovanie. Po korektúre si PM vyberie časť textu a skontroluje kvalitu prekladu. Členovia tímu môžu medzi sebou komunikovať iba prostredníctvom PM. Vždy mu posielajú hotovú úlohu, ktorú PM musí zadokumentovať.

Po vykonaní práce na svojej pozícii každý člen tímu napíše hodnotiacu správu a pošle ju PM. Zhodnotí v nej, ako sa mu pracovalo, čo mu spôsobovalo problémy, ako by systém vylepšil, čo mu práca na projekte priniesla/nepriniesla, ako bol spokojný s prácou predchádzajúceho článku v tíme a ako hodnotí prácu predchádzajúcej pozície. Následne PM spracuje hodnotiace správy podľa zadanej štruktúry: názov dokumentu, zloženie tímu, intra- a extratextová analýza podľa Nordovej (1991), glosár, preložený text a slovné hodnotenie i hodnotenie A – FX pre každého člena tímu. Takto vytvorený dokument zašle vyučujúcemu. Členovia tímu cudzie hodnotiace správy nevidia, vidí ich iba PM a vyučujúci. Na základe takto spracovaného dokumentu vyučujúci vyhodnotí prácu jednotlivých členov tímu i kvalitu prekladu. Počty jednotlivých pozícií závisia od veľkosti skupiny, s ktorou vyučujúci pracuje. Jedinou podmienkou je, aby bol projektový manažér iba jeden. Počet prekladateľov a editorov je vždy rovnaký, pozíciu korektora zastáva tiež iba jedna osoba.

2.2 (Ne)výhody modelu

Výhodou takto nastaveného modelu je skutočnosť, že simuluje reálnu prax prostredníctvom práce v prekladateľskej agentúre (model bol vytvorený i na základe spolupráce so slovenskými prekladateľskými agentúrami). Celý proces sa realizuje za pomoci nástroja CAT MemoQ, takže študenti si upevňujú zručnosť pracovať s nástrojom CAT¹⁵. Podstatným prínosom modelu je fakt, že paralelne

¹⁵ Výskumom nástrojov CAT v slovenskom kontexte s dôrazom na primárnych používateľov sa venovala B. Vinczeová (2019). Poskytuje detailný prehľad o vývoji nástrojov CAT vo svete i o situácii v oblasti nástrojov CAT na Slovensku. Sústreďuje sa na otázky: kto, ako a prečo používa, prípadne nepoužíva nástroje CAT. Výskumom získané údaje porovnáva s údajmi iných prekladateľov, aby mohla konštatovať, či používanie nástrojov CAT súvisí s demografickými údajmi, napr. s vekom, pohlavím alebo vzdelaním respondenta.

s rozvojom prekladateľskej kompetencie sa rozvíjajú aj mäkké zručnosti: komunikácia, tímová spolupráca, schopnosť riešiť konflikty, hodnotenie členov tímu, prijatie hodnotenia, kritika, zdôvodnenie hodnotenia, analytické myslenie, kritické myslenie, rozhodovanie a organizácia, zdravé sebavedomie, empatia, disciplína, sebaovládanie, zvedavosť, schopnosť presadiť sa.

Uvedomujeme si, že ich úplné osvojenie nie je možné za jeden semester, ale veríme, že ich *naštartovanie* pomôže študentom uvedomiť si požiadavky i nároky praxe a zamýšľať sa nad nimi.

Uvedený model rozvíja komunikáciu v tíme medzi jednotlivými členmi tímu a tímom ako celkom. Práca v tíme, kde každá pozícia je odkázaná na kvalitu výstupu predchádzajúcej pozície, učí študentov preberať zodpovednosť za svoju prácu, ale i za prácu celého tímu. V každom tíme dochádza i ku konfliktom (napr. v našich tímoch: nedodržiavanie termínov, nekvalitne spracovaný glosár, nekvalitný preklad, atď.), ktoré je nutné riešiť. Študenti sú tak nútení identifikovať problém, pomenovať ho, nájsť riešenie a aplikovať ho. Model umožňuje študentom naučiť sa hodnotiť činnosť jednotlivých členov tímu: kvalitu ich práce, vzájomné vzťahy, učí ich zdôvodniť svoju kritiku. Taktiež ich učí prijímať kritiku, čo následne vedie k sebareflexii i sebapoznaniu. Všetky tieto zručnosti vedú k rozvoju analytického i kritického myslenia študentov. Práca v tíme rozvíja ich disciplínu i sebadisciplínu. Vystupovanie v tíme, vyjadrovanie svojich názorov či kritika členov tímu určite vedú k rozvoju zdravého sebavedomia i schopnosti presadiť sa, súčasne ajk sebaovládaniu, pretože formulovanie objektívnej kritiky vedie k tejto zručnosti.

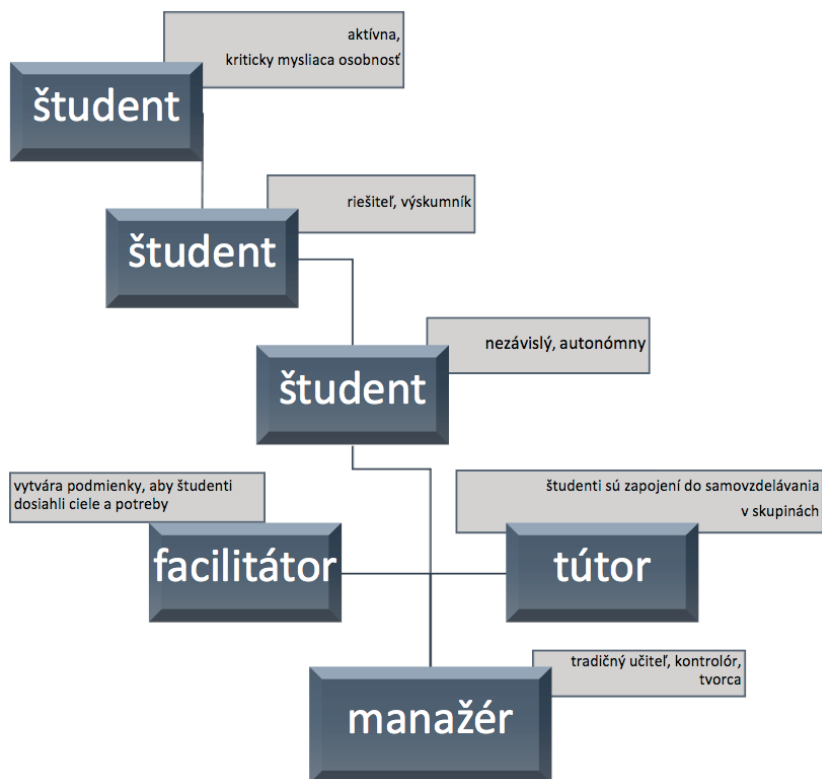
Nevýhodou modelu je fakt, že jeden semester trvá príliš krátko na to, aby študenti mohli absolvovať všetky pozície. Ďalšou nevýhodou je skutočnosť, že nie všetci študenti sú tímoví hráči a uprednostňujú samostatnú prácu. Do tímovej práce sa zapoja, ale nenaplnia ich, nie sú schopní dôverovať kvalite výstupu predchádzajúcej pozície, všetko si vypracúvajú a overujú sami, čo môže spôsobovať nedodržiavanie termínov.

2.3 Zmena paradigmy interakcie učiteľ – študent

Pri takomto spôsobe výučby a jej organizácii sa mení tradičný vzťah učiteľ – študent, ale aj ich roly vo vyučovacom procese. Učiteľ už nie je iba sprostredkovateľom informácií a následne ich kontrolórom. Úloha kontrolóra, ako uvádza Homolová sa spája iba s tradičným spôsobom vyučovania a tradičnou úlohou vyučujúceho. Homolová v tejto súvislosti hovorí, že vyučujúci v úlohe kontrolóra je v centre pozornosti študentov, najčastejšie dominuje v triede a rozhoduje o celom vyučovacom procese. V nami koncipovanom modeli výučby je však vyučujúci akýmsi sprievodcom celého vyučovacieho procesu. Je jeho facilitátorom, organizátorom či manažérom a zároveň tútorom. Vyučujúci ako facilitátor

pri organizovaní vyučovacieho procesu na základe jeho cieľov berie do úvahy individuálne potreby a schopnosti učiacich sa, v našom prípade študentov, vytvára pre nich podmienky na dosiahnutie cieľov, motivuje ich. Ako facilitátor tiež vedie študentov k samostatnosti a autonómnosti. Úlohu vyučujúceho ako organizátora/manažéra možno považovať za jednu z najdôležitejších, ale zároveň i najťažších. Dosiahnuť cieľ a úlohy hodiny je možné iba prostredníctvom efektívnej organizácie. Inými slovami, učiaci sa by mali presne vedieť, čo sa od nich očakáva (Homolová, 2013).

V prípade, že vyučujúci vystupuje v role tútora, študenti oveľa intenzívnejšie využívajú samovzdelávanie a efektívnejšie pracujú na projektoch. Homolovej klasifikácia študentských rolí (Homolová, 2004) mi poslúžila na to, aby som poukázal na zmenenú paradigmu interakcie učiteľ – študent a popísal jednotlivé pozície študenta a učiteľa.

Graf 1. Vzťah učiteľ – študent a proces rozvoja jednotlivých rolí, formovanie aktívnej, kriticky myslíacej osobnosti (zostavil V. Biloveský na základe Homolovej klasifikácie študentských rolí)

2.4 Vnímanie zmenenej paradigmy študentmi

Samozrejme, na získanie relevantných údajov by bolo žiaduce robiť výskum na väčšej vzorke. Po skončení semestra si vždy robím prieskum v skupinách, v ktorých som viedol seminár *Odborný preklad 2*. Počet študentov sa pohybuje v priemere okolo 40. Uvedený prieskum realizujem dotazníkovou formou, primárne má slúžiť ako spätná väzba pre mňa ako vyučujúceho. V dotazníku sú aj otázky týkajúceho sa predmetného modelu výučby.

V minulom semestri som viedol seminár *Odborný preklad 2* na FF UKF v Nitre, prostredníctvom ktorého som sa snažil zistiť názory študentov na takúto formu výučby. V skupine som mal dvanásť študentov. Bohužiaľ, iba desať študentov odovzdalo vyplnený dotazník. Uvedomujeme si, že takáto vzorka skutočne neumožňuje formulovať všeobecne platné závery, ale výsledky dotazníkového prieskumu potvrdzujú, že študenti si uvedomili nutnosť tímovej práce a s tým súvisiaci rozvoj mäkkých zručností. Na otázky, ktoré boli zamerané na rozvoj týchto zručností už počas štúdia, všetci študenti, teda 100 %, odpovedali, že je nutné ich rozvíjať a sú potrebné nielen pre ich prekladateľskú prax, ale aj pre akékoľvek uplatnenie sa na trhu práce. Z mäkkých zručností, ktoré si rozvíjali, väčšinou vyzdvihli komunikáciu, tímovú prácu, hodnotenie členov tímu, argumentáciu a schopnosť presadiť sa, prijatie kritiky, rozhodovanie a organizovanie práce, časový manažment a riešenie konfliktov.

V súvislosti s inými prekladateľskými kompetenciami, najmä technickou kompetenciou, študenti uvádzali, že sa zlepšili vo vyhľadávaní terminológie na internete, ale i vo vyhľadávaní paralelných textov mimo internetu (encyklopédie, slovníky, príručky, atď.). Zlepšili sa tiež vo vytváraní glosárov. Určite si zdokonalili zručnosť práce s Wordom, Excelom i PDF, pretože často museli formátovať texty podľa zadania zadávateľa (zadávateľom je učiteľ, ktorý predstavuje rôzne organizácie). Naučili sa prevádzať texty z PDF verzie do wordovskej, ako aj pracovať s obrázkami, grafmi a tabuľkami, ktoré obsahovali východiskové texty. Prehĺbili si zručnosť práce s nástrojmi CAT, pretože každý preklad musel byť vytvorený v jednom z nástrojov CAT. Podľa nich je taktiež dôležité už počas univerzitného vzdelávania rozvíjať technickú kompetenciu.

Na dokreslenie zmenenej paradigmy uvádzam niektoré autentické odpovede študentov.

- Takýto spôsob výučby bol veľmi obohacujúci. Chcem sa poďakovať za takúto zaujímavú formu výučby predmetu odborný preklad. Nielenže sme si vyskúšali rôzne pozície, ale naučili sme sa komunikovať medzi sebou, dodržiavať termíny, dokonca by som povedala, že sme si dali na preklade záležať ešte viac, keďže sme vedeli, že sa po nás niekto naň pozrie. Vyskúšala som si všetky pozície okrem projektového ma-

nažera, každá jedna bola niečím zaujímavá, najviac sa mi páčila pozícia prekladateľky a korektorky.

Na predmete sa mi najviac páčila forma výučby a práca v tíme. Doteraz sme každý z nás (spolužiakov) pracovali na prekladoch viac-menej sami za seba a teraz sme sa naučili, ako pracovať v tíme, ako komunikovať, ako pracovať s CAT nástrojmi. Každá jedna pozícia bola zaujímavá: ako terminologička som sa naučila vyhľadávať termíny a paralelné zdroje, ako editorka a korektorka som pochopila, aké dôležité je dobre a kvalitne opraviť texty a neprehliadnuť chyby, ktoré si prekladateľ nevšimol. Zaujímavé boli aj hodiny s vyučujúcim, ktorý zhodnotil celkový projekt, povedal, čo sa mu páčilo a čo nepáčilo, čo by zmenil – bolo to jednoducho veľmi prínosné.

- Rozvíjala som si komunikačné zručnosti, pretože som musela komunikovať s niektorými pozíciami (napr. keď som bola editorka, komunikovala som svoje zásahy do prekladu s prekladateľom); ďalej som si rozvíjala prispôsobivosť a aj zmysel pre prácu v tíme, keďže som doteraz takto nepracovala, bola to pre mňa skúsenosť a cítila som určitú zodpovednosť za to, čo som odovzdala nasledujúcej pozícii.
- Naučila som sa pracovať v tíme a zistila som, ako to približne vyzerá aj v reálnej praxi. Bola to veľmi zaujímavá skúsenosť, vďaka ktorej som sa naučila oveľa lepšie narábať s časom a celkovo s organizáciou svojich povinností. Už si omnoho viac dávam pozor na deadlines, zatiaľ sa mi podarilo všetky dodržať, z čoho sa veľmi teším, lebo som s tým vždy mala problém. Keďže viem, že závisím od druhých a druhí odo mňa, prácu, na ktorej pracujem v tíme, si určím za jednu z najprioritnejších (ak nie za najprioritnejšiu), a vypracovávam ju tak kvalitne, ako len viem, aby som nestážovala prácu niekomu ďalšiemu. Pokiaľ pracujem v tíme, snažím sa byť oveľa viac dostupná na internete aj telefóne, aby ma v prípade potreby (aj ak to nie je veľmi sùrne) vedeli spolupracovníci kontaktovať. Okrem toho som sa presvedčila, že práca v tíme je veľmi náročná, a že kvalita spolupráce vo veľkom závisí od jednotlivých členov a od toho, ako sa kto k svojej práci postaví. Utvrdila som sa aj v tom, že by sa všetci členovia tímu mali snažiť o zodpovedný prístup, keďže v práci každý závisí od každého.
- Spolupráca s niektorými členmi tímu bola komplikovaná – ale na druhej strane, teraz aspoň viem, s kým nechcem v budúcnosti určite pracovať a ani mu zveriť niečo na spracovanie. Mrzelo ma aj to, že sme nedostali nejakú výraznejšiu spätnú väzbu, čo sa týka finálnej podoby každého projektu, vďaka ktorej by sme sa vedeli poučiť... Mám na mysli napríklad zredigovanie našich finálnych prekladov a poskytnutie ich celej

triede s konštruktívnou kritikou v podobe komentárov a chýb, ktorých by sme sa mali vyvarovať, alebo na čo by sme si mali dávať pozor a pod.

- Obohacujúca bola najmä skúsenosť s procesnou stránkou, ktorá viedla k osvojeniu si následnosti a kauzálnosti jednotlivých krokov v rámci prekladateľského projektu. Zistila som, že práca v tíme je úplne iná, pretože človek sa musí vedieť spoľahnúť aj na iných ľudí, nielen na seba. To občas ovplyvňuje aj časový plán či kvalitu vykonanej práce a vyžaduje si iné organizačné schopnosti.

Záver

Ako teda možno zhrnúť úvahy o prekladateľskej kompetencii? Univerzitná príprava prekladateľov na Slovensku vychádza z česko-slovenského myslenia o preklade, ktoré má medzinárodnú prestíž a dlhoročnú tradíciu. Slovenské myslenie o preklade nie je uzavretý a nepriepustný systém. Práve naopak, je to otvorený, dynamický systém, ktorý sa neustále rozvíja a ponúka vedeckú oporu pre nové vedecké výskumné podnety i pre potreby prekladateľskej praxe.

Práve táto otvorenosť a dynamickosť ponúka inšpiráciu i vedeckú oporu pre prípravu budúcich prekladateľov. Považoval som za nutné zdôrazniť, že slovenské myslenie o preklade nepovažuje definíciu prekladateľskej kompetencie za konštantnú a nemennú, ale práve naopak, vníma ju ako otvorený fenomén, ktorý funguje na princípe vnútornej komplementárnosti. Pružne reaguje na postavenie a úlohu prekladateľa na neustále sa meniacom prekladateľskom trhu, na jeho potreby, na rastúce požiadavky na osobnosť prekladateľa, na rozvoj nástrojov CAT, a tak nanovo definuje jeho prekladateľské kompetencie.

Súčasný slovenský dynamický koncept vnímania prekladateľskej kompetencie predstavuje vhodnú základňu aj pre didaktiku prekladu neumeleckých textov. Práve v tejto disciplíne je možné budovať nadstavbu pre rozvoj ďalších prekladateľských kompetencií a zručností. Takouto nadstavbou je i nami predstavený model, pretože paralelne s rozvojom základne (prekladateľská kompetencia) rozvíja i interpersonálne zručnosti, komplexne formuje osobnosť prekladateľa a rozvíja jeho schopnosti podľa potrieb meniaceho sa prekladateľského trhu 21. storočia. Okrem interpersonálnych zručností model navyše rozvíja aj trhovú i (meta)kritickú kompetenciu (napr. prostredníctvom pozícií projektový manažér, editor, korektor).

Jedným z cieľov univerzitnej prípravy budúcich prekladateľov je homo translator – teda bytosť schopná samostatného, tvorivého, analytického i kritického myslenia, technologicky zdatná a zároveň schopná pracovať v tímoch. S termínom homo translator sa stretávame napr. v prácach A. Lavieriho a J. Truhlářovej¹⁶. Tento termín tvorivo rozpracovala aj slovenská translatologička J. Rakšányiová vo svojej štúdii *Homo translator* (Rakšányiová, 2012), v ktorej kriticky, a predovšetkým varovne poukazuje na jav, že okrem ideálneho, vzdelaného, relatívne autonómneho tvorcu *homo translator* v súčasnej etape prekladateľskej

¹⁶ Pozri LAVIERI, A. *Homo translator. Notes pour une anthropologie comparative de la traduction*. In: *Translation in fabula*. Bruxelles : Presses de l'Université Saint-Louis, 2019. s. 117-127. ISBN: 978-2-8028-0199-3

TRUHLÁŘOVÁ, J. 2008. *Na ceste k francúzskej literatúre. Kapitoly z dejín prekladu a recepcie na Slovensku*. Bratislava: Veda a Ústav svetovej literatúry SAV, 2008. 212 s. ISBN 978-80-224-1017-5.

práce dominuje na trhovej scéne najmä homo oeconomicus¹⁷: „... trh deformuje naše naivné predstavy o víťazstve vzdelanosti a múdrosti nad hlúposťou“ (Rakšányiová, 2017, s. 45).

Ak by sme však mali klasifikovať prácu prekladateľa ako remeslo či službu na základe širokej škály vyžadovaných všeobecných, špecifických, odborných i jazykových kompetencií, ktoré sme citovali v bode 1.4, musíme skonštatovať, že ide o mimoriadne náročné „duchovné remeslo“, vyžadujúce si popri všetkých analyzovaných, ale aj doteraz neidentifikovaných či neopísaných kompetenciách vysoký intelekt a celú škálu interpersonálnych zručností, ktorými by mal homo translator disponovať.

V tejto prednáške sme nedospeli k vyčerpávajúcej definícii prekladateľskej kompetencie, to zrejme nie je úplne možné, pretože prekladateľská kompetencia i prekladateľ sú variabilné veličiny. „Osoba a osobnosť prekladateľa pripomína vo svojej celistvosti rokmi a praxou vycizelovanú mozaiku poskladanú z množstva kamienkov. Mozaiku treba vnímať celostne ako súhrn fragmentov, z ktorých každý má svoju kvalitu a opodstatnenie“ (Rakšányiová, 2002, s. 42).

Skúmanie prekladateľskej kompetencie, celého prekladateľského procesu i prekladateľa samotného ako tvorivej bytosti je zložitý a dynamický proces, nakoľko všetky premenné, ktoré do jednotlivých procesov vstupujú, sa neustále vyvíjajú. Práve preto je potrebné naďalej prehľbovať translatologické výskumy, zdokonaľovať didaktické metódy a hľadať nové inšpirácie, ktoré by mali smerovať k skvalitneniu prípravy prekladateľov.

¹⁷ „Translát je jednoznačne podriadený diktátu trhu: cieľový text musí byť maximálne apelatívny, aby v lokálnom prostredí pozitívne naladil príjemcu, a ten aj vďaka textu nadobudol kladný záujem o predmet. Ak sme ešte donedávna hovorili o relatívne autonómnom tvorcovi a nazvali ho **homo translator**, teraz posunieme jeho profil k „modernejšej“ podobe nazvanej v globálnom priestore **homo oeconomicus**. Tento kvázilatinický termín označuje človeka ako primárne ekonomickú bytosť zameranú na uspokojovanie svojich potrieb, ktorá racionálne maximalizuje svoj zisk. O tomto neoliberaisťnom egoistickom prototypu jestvuje len v nemčine 444.000 odkazov, čo svedčí o jeho neodškriepiteľnej prezencii v dnešnej spoločnosti. Otázkou je, nakoľko sa aj prekladateľ musí pod tlakom boja o prežitie stať homo oeconomicus. Nedávajme si ružové okuliare; v súčasnej krízovej situácii, keď je čoraz menej prekladateľských objednávok a na trhu dostatok ochotných jazykových remeselníkov, takýto trh deformuje naše naivné predstavy o víťazstve vzdelanosti a múdrosti nad hlúposťou.“ (Rakšányiová, 2012, s. 45)

Literatúra

- BILOVESKÝ, V. – DJOVČOŠ, M. (2016) Teaching Translation and Interpreting in Slovakia: is there anything other than Levý and Popovič? In *European Journal of Contemporary Education*, Sochi: Academic Publishing House Researcher, 2016, Vol. (16), Is. 2, pp. 198-204.
- BILOVESKÝ, V. (2017) Odborný text ako výsledok kreatívnej práce a mysle. In *Lingua et vita*. Bratislava : Ekonomická univerzita, 2017. Roč. 6/2, č. 12 (2017), s. 17-21.
- BILOVESKÝ, V. – LAŠ, M. (2018) The particulars of teaching specialized translation: a case study of Matej Bel University. In *European Journal of Contemporary Education*. Bratislava : Academic Publishing House Researcher, 2018. Vol. 7, no. 2 (2018), pp. 265-274.
- BEKOVÁ, L. – GRAJCÁR, Š. (2012) *Zručnosti pre riadenie vlastnej vzdelávacej a profesijnej dráhy a ich rozvoj v sektore vzdelávania*. Bratislava: Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu, centrum Euroguidance, 2012. 62 s.
- DJOVČOŠ, M. – ŠVEDA, P. (2017) *Mýty a fakty o preklade a tlmočení*. Bratislava: Veda, 2017, 206 s.
- DOLET, É. (2006) *La manière de bien traduire d'une langue en autre* (Éd. 1540). Dostupné na internete: <https://www.docstubs.com/doc/9562/la-maniere-de-bien-traduire-dune-langue-en-autre> [Cit. 02. 01. 2018].
- Expertná skupina EMT (2009) *Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication*. Brusel, 2009. Dostupné na: http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf [cit.: 03.10.2017].
- GROMOVÁ, E. (2003) *Teória a didaktika prekladu*. Nitra: Filozofická fakulta UKF, 2003, 179 s.
- HARTENSTEIN, M., & ARNSCHIED, R. (2007) *Testy u přijímacího pohovoru: tak ukážete, co umíte*. Praha: Grada Publishing. 2007, 128 s.
- HOMOLOVÁ, E. (2004) *Učiteľské a žiacke roly na hodine cudzieho jazyka*. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied UMB, 2004. 152 s.
- HORYNA, B. (2017). *In unum vertere? Univerzita dnes*. Aluze.cz [online]. Projev nositeľa Ceny rektora Masarykovy univerzity za rok 2007 prednesený na Dies Academicus MU 14. května 2008. Dostupné na: http://aluze.cz/2008_02/11_glosa_horyna.php [Cit 04. 06. 2021].
- HUŤKOVÁ, A. (2003) *Vybrané kapitoly z teórie prekladu literárno-umeleckých textov*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2003. 108 s.
- HUŤKOVÁ, A. (2019) The issue of expression hybridity in the translation process. In *Acta Universitatis Carolinae Philologica*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2019, č. 1 (2019), s. 21 - 37.
- KOŽELOVÁ, A. (2018) *Prekladateľské kompetencie v kontexte domácej translatológie*. Prešov: Prešovská univerzita. 157 s.
- KRAVIAROVÁ, Z. (2014a) Integrovaná výučba odborného prekladu. In *Prekladateľské listy* 3. Bratislava: Univerzita Komenského, 2014, s. 66 - 81.

- KRAVIAROVÁ, Z. (2014b) Prax v integrovanej výučbe odborného prekladu. In *Preklad a tlmočenie 11: Má translatológia dnes ešte čo ponúknuť? Reciprocity a tenzie v translatologickom výskume* (ed. Biloveský, V.). Banská Bystrica: Belianum, Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2014, s. 3-41.
- LAVIERI, A. (2019) Homo translator. Notes pour une anthropologie comparative de la traduction. In *translation in fabula*. Bruxelles: Presses de l'Université Saint-Louis, 2019. s. 117-127.
- MURTI, A. (2014) Why Soft Skills Matter? In *IUP Journal of Soft Skills*, 8(3), pp. 32-36. <http://ezproxy.muni.cz/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie,uid&db=bth&AN=99267882&lang=cs&site=eds-live&scope=site> [cit.: 03.04.2021].
- MÜHLEISEN, S. - OBERHUBER, N. (2008) *Komunikační a jiné měkké dovednosti: soft skills v praxi*. Praha: Grada Publishing, 2008, 183 s.
- Nida, E. A. (1964) *Towards a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: Brill, 1964.
- NORD, Ch. (1991) *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic applications of a model for translation-oriented text analysis*. Amsterdam/New York: Rodopi, 1991. 250 s.
- PETERS-KÜHLINGER, G. (2007) *Komunikační a jiné „měkké“ dovednosti: využijte svůj potenciál, rozvíňte své soft skills a staňte se úspěšnějšími*. Praha: Grada Publishing. 2007, 120 s.
- POPOVIČ, A. (1971) *Poetika umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran, 1971, 166 s.
- POPOVIČ, A. (1975) *Teória umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran, 1975, 293 s.
- POPOVIČ, A. (1983) *Originál/Preklad*. Bratislava: Tatran, 1983, 362 s.
- RAKŠÁNYIOVÁ, J. (2002) Homo translator. In: *Rak*, roč. 7, č. 9, s. 37-44.
- RAKŠÁNYIOVÁ, J. (2005) *Preklad ako interkultúrna komunikácia*. Bratislava: AnaPress. 2005, 141 s.
- RAKŠÁNYIOVÁ, J. (2012) 3 D v preklade i translatológii alebo ostáva miesto pre prekladateľskú etiku? In *Preklad a tlmočenie 10. Nové výzvy, prístupy, priority a perspektívy*. Banská Bystrica: FHV UMB, 2012, s. 44-50.
- ROBLES, M. (2012). Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace. In: *Business Communication Quarterly*, vol. 75 (issue 4), pp. 453-465. Rozvíjame potenciál ľudí a firiem. Dostupné na: <https://www.anteaconsulting.sk/>
- THEODOULIDES, L. (ed.) (2020) *Rozvoj kritického myslenia koučovacím prístupom vo vysokoškolskom prostredí*. Banská Bystrica: Belianum-vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2020. 112 s.
- TARABA, J. (2006) Stará francúzština z lingvistického a prekladateľského hľadiska. In: *Letná škola prekladu 4. Medzikultúrny a medzipriestorový faktor v preklade*. Bratislava: AnaPress, 2006, s. 57-74.
- TRUHLÁŘOVÁ, J. (2008) *Na ceste k francúzskej literatúre. Kapitoly z dejín prekladu a recepcie na Slovensku*. Bratislava: Veda a Ústav svetovej literatúry SAV, 2008. 212 s.
- VINCZEOVÁ, B. (2019) *Nástroje CAT na Slovensku*. Banská Bystrica: Belianum – vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2020. 112 s.

Curriculum vitae

Doc. Mgr. VLADIMÍR BILOVESKÝ, PhD.

Rok a miesto narodenia

1968, Bardejov

- **Štúdium**

2012 vedecko-pedagogický titul docent, Filozofická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, odbor: 2.1.35 prekladateľstvo a tlmočníctvo

2004 vedecko-akademická hodnosť PhD., Ústav svetovej literatúry SAV v Bratislave, odbor: 81-02-9 literárna veda

1993 vysokoškolské vzdelanie akademický titul magister, Fakulta humanitných a prírodných vied, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici – učiteľstvo všeobecnovzdelávacích predmetov: anglický jazyk a literatúra; 1991 – učiteľstvo všeobecnovzdelávacích predmetov: ruský jazyk, občianska náuka

- **Priebeh zamestnaní**

1997 – súčasnosť Katedra anglistiky a amerikanistiky, FF UMB v Banskej Bystrici

1995 – 2000 Štátna jazyková škola v Banskej Bystrici

1991 – 1995 Obchodná akadémia v Bardejove

- **Odborné zameranie**

didaktika prekladu, preklad odborných textov, dejiny prekladu, počítačom podporovaný preklad

- **Vedecké výstupy**

AAB Vedecké monografie vydané v domácich vydavateľstvách (3)

ACB Vysokoškolské učebnice vydané v domácich vydavateľstvách (2)

ACD Kapitoly vo vysokoškolských učebniciach vydané v domácich vydavateľstvách (1)

ADE Vedecké práce v ostatných zahraničných časopisoch (8)

ADF Vedecké práce v ostatných domácich časopisoch (7)

ADM Vedecké práce v zahraničných časopisoch registrovaných v databázach Web of Science alebo SCOPUS (1)

ADN Vedecké práce v domácich časopisoch registrovaných v databázach Web of Science alebo SCOPUS (1)

AEC	Vedecké práce v zahraničných recenzovaných vedeckých zborníkoch, monografiách	(3)
AED	Vedecké práce v domácich recenzovaných vedeckých zborníkoch, monografiách	(7)
AFB	Publikované pozvané príspevky na domácich vedeckých konferenciách	(1)
AFC	Publikované príspevky na zahraničných vedeckých konferenciách	(9)
AFD	Publikované príspevky na domácich vedeckých konferenciách	(10)
BAB	Odborné monografie vydané v domácich vydavateľstvách	(1)
BCI	Skriptá a učebné texty	(3)
BDF	Odborné práce v ostatných domácich časopisoch	(4)
BEE	Odborné práce v zahraničných zborníkoch (konferenčných aj nekonferenčných)	(2)
BEF	Odborné práce v domácich zborníkoch (konferenčných aj nekonferenčných)	(3)
EDI	Recenzie v časopisoch a zborníkoch	(5)
EDJ	Prehľadové práce, odborné preklady v časopisoch a zborníkoch	(1)
FAI	Redakčné a zostavovateľské práce knižného charakteru (bibliografie, encyklopédie, katalógy, slovníky, zborníky...)	(6)
GII	Rôzne publikácie a dokumenty, ktoré nemožno zaradiť do žiadnej z predchádzajúcich kategórií	(5)

- **Pedagogické pôsobenie**

Filozofická fakulta UMB v Banskej Bystrici

Katedra anglistiky a amerikanistiky

Metodika prekladu

Prekladový seminár

Preklad odborných textov 1

Počítačom podporovaný preklad

Prekladateľské stratégie

Katedra anglistiky a amerikanistiky, Katedra germanistiky, Katedra romanistiky, Katedra slovanských jazykov,

(PhD. program translatológia)

Metodológia translatológie

Preklad umeleckých textov

Záverečné práce

Doktorandské dizertačné práce (PhD. program translatológia): 5

Doktorandské dizertačné práce (PhD. program cudzie jazyky a kultúry): 2

Diplomové práce (Mgr.): 53

Bakalárske práce (Bc.): 28

Ohlasy na vedeckú prácu

citácie v publikáciách evidovaných v databázach ISI WOK a SCOPUS: 14

citácie v publikáciách evidovaných mimo databáz ISI WOK a SCOPUS: 113

Najvýznamnejšie práce autora

1. **AAB** BILOVESKÝ, Vladimír - ŠUŠA, Ivan: *Banskobystrické myslenie o preklade a tlmočení*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2017. 136 s. ISBN 978-80-557-1329-8.
2. **AAB** BILOVESKÝ, Vladimír: *Zázraky v orechovej škrupinke: prekladové konkretizácie tvorby S. W. Hawkinga v slovenskom kultúrnom priestore* Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, 2011. 158 s. ISBN 978-80-557-0249-0.
3. **AAB** BILOVESKÝ, Vladimír: *Termín a/alebo metafora?* Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2005. 146 s. ISBN 80-8083-078-9
4. **ACD** BILOVESKÝ, Vladimír – NIKLOVÁ, Miriam – THEODOULIDES, Lenka: *Spätná väzba, reflexia a sebareflexia vo vyučovacom procese*. In *Rozvoj kritického myslenia koučovacím prístupom vo vysokoškolskom prostredí*. / Lenka Theodoulides... [at al.]. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2020. s. 74-87. ISBN 978-80-557-1792-0.
5. **ADE** BILOVESKÝ, Vladimír: *Kommunikativnaja teorija perevoda Antona Popoviča i perevodčeskaja dejatel'nosť Zory Jesenskoj*. In *Sovremennaja kommunikativistika*. Moskva : Naučno-izdatel'skij centr „INFRA-M“, 2017. ISSN 2306-2592. Vol. 26, no. 1 (2017), s. 28-32.
6. **ADEBILOVESKÝ**, Vladimír: *Does integrating Europe need polylingualism and multiculturalism?* In *Expressions culturelles et identites europeennes* Brussels: Bruylant, 2012. s. 87- 93. ISBN 978-2-8027-3563-2. Článok je evidovaný v databáze Web of Science.
7. **ADM** BILOVESKÝ, Vladimír - DJOVČOŠ, Martin: *Teaching translation and interpreting in Slovakia: is there anything else but Levý and Popovič?* In *European Journal of Contemporary Education*. Sochi:Academic Publishing House Researcher, 2016. s. 198-204. Vol. 16, no. 2 (2016), ISSN 2304-9650.
8. **ADN** BILOVESKÝ, Vladimír - LAŠ, Matej: *The particulars of teaching specialized translation: a case study of Matej Bel University*. In *European Journal of Contemporary Education*. Bratislava: Academic Publishing House Researcher, 2018. - ISSN 2304-9650. - Vol. 7, no. 2 (2018), pp. 265-274.
9. **AED** BILOVESKÝ, Vladimír – ŠRAMKOVÁ, Miroslava: *Anglofónne vnímanie prekladu* In *Myslenie o preklade* Bratislava : Ústav svetovej literatúry SAV, 2007. s. 83-95. ISBN 978-80-8101-006-4.

10. **AFC BILOVESKÝ, Vladimír – SUGAY, Larisa:** Svjatoj schimnik i koldun: interpretacija povesti N. V. Gogol'ja „Strašnaja mest“ i problěmy jejo perevoda na slovackij jazyk. In *Gogol' i russkaja duchovnaja kul'tura : k 210-letiju N. V. Gogol'ja*. Moskva: Dom Gogol'ja - memorial'nyj muzej i izučnaja biblioteka, 2020. s. 240-246. ISBN 978-5-6042927-4-7.